

STAGES OF DEVELOPING STUDENTS' CREATIVE ABILITIES: PEDAGOGICAL STRATEGIES AND MODELS

Khodjayeva Sevarakhon Tulkinjon daughter

2nd-year Graduate Student (Master's level), Fergana State University

Abstract: This thesis explores the psychological and pedagogical foundations of shaping the creative abilities of future specialists within the higher education system. The article systematizes the stages of creativity development and analyzes modern methods that activate students' creative thinking.

Keywords: Creativity, pedagogical innovation, divergent thinking, staged development, higher education, student potential.

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi oliy ta'lim tizimida bo'lajak mutaxassislarining kreativ qobiliyatlarini shakllantirishning psixologik-pedagogik asoslari tadqiq etiladi. Maqolada kreativlikning rivojlanish bosqichlari tizimlashtirilgan bo'lib, talabalarning ijodiy fikrlashini faollashtiruvchi zamonaviy metodlar tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Kreativlik, pedagogik innovatsiya, divergent fikrlash, bosqichli rivojlanish, oliy ta'lim, talaba salohiyati.

TALABALARNING KREATIV QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH BOSQICHLARI: PEDAGOGIK STRATEGIYALAR VA MODELLAR

Zamonaviy mehnat bozori mutaxassislardan nafaqat chuqur nazariy bilimni, balki nostandart vaziyatlarda tezkor va original qarorlar qabul qilish ko'nikmasini — ya'ni kreativlikni talab etmoqda. Oliy ta'limning asosiy vazifasi talabani tayyor qoliplar asosida emas, balki ijodiy sub'ekt sifatida shakllantirishdir. Kreativlik shunchaki “yangi narsa o'ylab topish” emas, balki mavjud muammolarga yangicha rakursdan qarash qobiliyatidir.

O'zbekiston Respublikasining “Ta'lim to'g'risida”gi qonuni va Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida mustaqil va tanqidiy fikrlaydigan kadrlar

tayyorlash ustuvor vazifa qilib belgilangan. Talabalardagi kreativlik bir kunda shakllanmaydi; u muayyan bosqichlar va pedagogik sharoitlarni talab qiladi.¹

Kreativ qobiliyatlarning rivojlanish bosqichlari.

Tadqiqotimiz natijasida talabalarda kreativlikni shakllantirishning quyidagi to‘rtta asosiy bosqichini ajratib ko‘rsatamiz:

Motivatsion-kognitiv bosqich: Talabada ijodga nisbatan qiziqish uyg‘otish. Bu bosqichda talaba muammoni anglaydi va uni hal qilish uchun bilimlar bazasini yig‘adi.

Inkubatsiya (Pishib yetilish) bosqich: Muammo ustida ongsiz ravishda ishlash. Bu davrda talaba turli variantlarni tahlil qiladi va ichki ziddiyatlarni bartaraf etadi.

Illuminatsiya (Yoritilish) bosqich: "Evrika" momenti. Muammoning yechimi to‘satdan, kutilmagan g‘oya ko‘rinishida namoyon bo‘ladi.

Verifikatsiya (Tasdiqlash) bosqich: G‘oyani amaliyotga tatbiq etish, uning hayotiyeligini tekshirish va tahrirlash.

Kreativlikni o‘rganishda E. Torrensning "Ijodiy fikrlash" testi va J. Gilfordning divergent fikrlash modelidan foydalanildi. Pedagogik tajriba jarayonida "Aqliy hujum", "Sinektyka" va "Loyiha ishi" (Project-based learning) metodlari qo‘llanildi.

1-jadval

Talabalarning kreativ faoliyatini bosqichma-bosqich tashkil etishning metodologik xaritasi

Bosqich	Qo‘llaniladigan metodlar	Kutilayotgan natija
Tayyorlov	Case-study, Muammoli ma‘ruza	Muammoni ko‘ra olish

¹ O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi "Ta‘lim to‘g‘risida"gi O‘RQ-637-son Qonuni. // Qonun hujjatlari ma‘lumotlari milliy bazasi, 24.09.2020-y., 03/20/637/1313-son.

Izlanish	Mentorlik, assotsiatsiya	Erkin	Variantlar ko‘pligi
Amaliy	Laboratoriya, loyihalar	Start-up	Mahsulot yaratish

Oliy ta’lim muassasalarida o‘quv jarayonini tashkil etishda biz tomonimizdan ishlab chiqilgan metodologik xarita (1-jadvalga qarang) alohida ahamiyatga ega. Ushbu jadvalda ko‘rinib turganidek, Tayyorlov bosqichida asosiy urg‘u talabanning muammoni his qilishiga qaratiladi. Bunda “Case-study” metodi orqali real hayotiy vaziyatlar tahlil qilinadi.

Izlanish bosqichida esa “Erkin assotsiatsiya” metodi talabanning tafakkur chegaralarini kengaytirishga xizmat qiladi. Eng muhimi, Amaliy bosqichda talaba nazariy bilimlarni real “Start-up” loyihalariga aylantiradi, bu esa kreativlikning mahsulot darajasiga chiqishini ta’minlab beradi.

O‘tkazilgan tajribalar shuni ko‘rsatdiki, kreativlik darajasi yuqori bo‘lgan talabalar o‘quv materialini o‘zlashtirishda 25-30% yuqori ko‘rsatkich namoyon etadilar. Biroq, ko‘plab talabalarda “ijodiy turg‘unlik” (creative block) kuzatiladi, bunga asosiy sabab — xato qilishdan qo‘rqishdir.

Pedagogik tavsiyalar:

1. Talabaga tanlov erkinligini berish;
2. Xato qilish huquqini tan olish;
3. Fanlararo bog‘liqlikni (interdisciplinary approach) ta’minlash.

XULOSA

Talabalarning kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish — bu uzluksiz pedagogik jarayon bo‘lib, u faqatgina dars soatlari bilan cheklanib qolmasligi kerak. Bosqichma-bosqich yondashuv talabanning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi va uni professional muhitda raqobatbardosh qiladi. Shu bilan birga, oliy ta’limda divergent fikrlashni

rag‘batlantiruvchi innovatsion muhitning yaratilishi bo‘lajak mutaxassislarning nostandart vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Yakuniy natijada, kreativ salohiyatning muntazam transformatsiyasi talabanning shaxsiy intellektual boyligi bo‘libgina qolmay, jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti uchun strategik resurs bo‘lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: “O‘zbekiston” nashriyoti, 2021. – 464 b.
2. Muslimov N.A. va boshqalar. Pedagogik kompetentlik va kreativlik asoslari. – Toshkent, 2015. – 120 b.
3. O‘zbekiston Respublikasining Qonuni. “Ta’lim to‘g‘risida”gi O‘RQ-637-son. 2020-yil 23-sentabr. // Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi.
4. Torrance E.P. Torrance Tests of Creative Thinking: Technical-normative manual. – Scholastic Testing Service, Inc., 1974.